

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' תפילה

גליון 262

גליון זה מודפס לעורר לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה

עוד בענין נפילת אפים

להביא ספר תורה לפני תחנון עבור נפילת אפים

מצוי במנינים במרפסות שמביאים הספר תורה רק בשעת קריאת התורה. ויש לעיין שאם כבר מוציאים הספר תורה ממקומו עבור הציבור, האם ראוי להשתדל להביא הספר תורה למקום כבר לפני תחנון, ואז הציבור יכולים לעשות נפילת אפים (או דיילמא כיון דאסור להוציא ספר תורה ממקומו רק לצורך נפילת אפים, אין לעשות כן).

ושמענו מהגרא"י פופר שליט"א (בע"מ ס' אשי ישראל) שאה"נ עדיף לעשות כן להביא הספר תורה לפני תחנון.

וכן שמענו בשם הג"ר יצחק ברקוביץ שליט"א והוסיף שעדיף טפי להביא הספר תורה לפני התפילה בצניעה (הרב יצחק גולדברג שליט"א).

שוב שמענו דעת הגר"ח קניבסקי שליט"א שאפשר לסמוך להקל לעשות נפילת אפים אפילו במקום ספר אחד (אפילו סידור), וכן במנינים במרפסות ניתן לצרף אנשים שרואים ארונות ספרים בבתי המדרש שעי"י כל הציבור יכולים לעשות נפילת אפים (הגרי"ב גולדנשטל שליט"א מהגר"ג הוויגסברג שליט"א), כיון שלרגל המצב אפשר לסמוך על הצדדים להקל בזה (כמו לענין צירוף המרפסות) כדי שהציבור ימשיכו בתפילה כצורתה (הגר"ג הוויגסברג שליט"א).

ראה בגליון הקודם מדברי הפוסקים בענין נפילת אפים מתוך ירושלים החדשה ומחוץ לירושלים.

תחנון ביחיד בביתו

להמתין לאחר הכריעות בסוף שמונה עשרה

כתב השו"ע (ס' קכג ס' ב) במקום שכלו שלש פסיעות יעמוד, ולא יחזור למקומו עד שיגיע שליח ציבור לקדושה, ולפחות עד שיתחיל שליח ציבור להתפלל בקול רם.

^א והוסיף הגר"מ גלביין שליט"א שע"ז מקיימים עיקר צורת התפילה שהיא ביחד עם נפילת אפים. עי' רמב"ם הל' תפלה פ"ה שנפילת אפים אחרי תפילה היא חלק התפילה הנקראת 'השתחויה', ומשתחוים ע"י שנופלים. א"כ בלי הנפילה אין צורת התפילה של 'השתחויה'. (וציין שברמב"ם לא מוזכר דין שצריך ס"ת כדי ליפול).

^ב ראה בגליון הקודם דכתב הגר"ח קניבסקי שליט"א דאפילו במקום שיש ספר אחד כגון סידור וכדו' מספיק לנפילת אפים (שמענו מהגרא"י פופר שליט"א בע"מ אשי ישראל).

^ג עי' בספר ארחות רבינו (ח"א או"ח חבט) מביא שבעל הקה"י ס"ל שמספיק כשיש ספרים בחדר, ועיין בחוט שני יו"ט קובץ ענינים שהוסיף שהמנהג ליפול גם כשיש שם ספרי קודש באופן קבוע.

אם רק חלק מהציבור רואים את הארון הקודש: כגון דרך החלון, מסתברא שכולם מצטרפים וכולם צריכים נפילת אפים (הגר"ב צוק שליט"א).

ע"ע בהליכות שלמה שהגרש"ז אויערבך זצ"ל לא נהג בנפילת אפים במקום שאין ספר תורה מחוץ לירושלים. [ובירושלים החדשה (מחוץ לעיר העתיקה) הסתפק בדבר, ובמקום ספרים היה נוהג בנפילת אפים].

^ד ע' גמ' יומא נג "אמר ליה רב מרדכי כיון שפסע שלש פסיעות לאחוריו התם איבעיא ליה למיקם משל לתלמיד הנפטר מרבו אם חוזר לאלתר דומה לכלב שושבת על קיאו" שהרי נפטר מרבו ועתה נראה שחוזר בו ממה שהתפלל ובקש סליחה ומחילה ורוצה לחטוא עוד (ב"ה – ע"ש עוד ביאורים).

וביאר המשנה ברורה (שם ס"ק ז) שאם חוזר מיד דומה לתלמיד שנפטר מרבו ופסע לאחוריו וחוזר מיד, שסופו מוכיח על תחילתו, שלא פסע לאחוריו כדי להפטר ממנו, והוא מגונה. אבל כשממתין על קדושה או על כל פנים לתחילת תפילת הש"ץ, נראה לכל שחוזר בשביל הקדושה ולכוון למה שיאמר הש"ץ.

יחיד בביתו האומר תחנון: לפי זה יחיד בביתו שעושה ג' פסיעות לאחר שמונה עשרה, יש להמתין מלחזור למקומו לאחר שמונה עשרה כדי לומר תחנון, עד שימתין כשיעור זמן מתחילת שמונה עשרה עד קדושה (ע' משנה ברורה ס' קכג ס"ק יא).

וע' בכף החיים ס"ק יז "מהתימה שהמון עם מקילין בזה ויושבין מיד כשגומרין תפילתם וכשמגיע הש"ץ לקדושה עומדין, והוא כנגד הדין המפורש בכאן, ולכל הפחות צריכין לעמוד על מקומם עד שיתחיל הש"ץ לתפילה ומן הראוי לעורר העם על דבר זה". (תורת חיים אות ב).

הגיע הש"ץ לקדושה

הגיע הש"ץ לקדושה יחזור למקומו: עי' במשנה ברורה ס"ק ט בשם אחרונים אם האריך בתפילתו ובעת שפסע הגיע הש"ץ לקדושה, יכול לחזור תכף למקומו לומר קדושה, דקדושה נאה לאומרה במקומו כמו שאר הקהל. ומאידך ע' בערוך השולחן שבאופן זה יש לחזור למקומו רק בעיקר הקדושה שהוא יקדוש קדושי (ע"ש עוד).

תפילת ערבית: ובתפילת ערבית ימתין עד תחילת קדיש (הליכות שלמה תפילה פ"ג ס"ב).

בליל שבת: ימתין עד שיתחיל הש"ץ ויכולו, אך אם התחיל כבר לומר ויכולו במקום שפסע, מוטב שימתין עד שיסיים לאומרו, ולא יפסע באמצע אמירתו (הליכות שלמה שם).

סליחות בה"ב ביחיד

יחיד האומר סליחות של בה"ב, אומר הכל לפי הסדר עם אבינו מלכנו, חוץ מייג מדות של רחמים (הגר"ב צוק שליט"א).

מוריד הטל

אמר 'מוריד הגשם' בימות החמה

אם אמר 'מוריד הגשם' בימות החמה, מחזירין אותו וחוזר לראש הברכה. ואם סיים הברכה חוזר לראש התפילה. ואפילו במקום שצריכים גשם בימות החמה, אם הזכיר גשם במקום טל מחזירין אותו (שו"ע ס' קיד סעי' ד ראה מ"ב שם ס"ק כב ובה"ל שם) דגשמים קשים לעולם בימות החמה (מ"ב שם ס"ק יח).

בדיעבד אם לא חזר לראש הברכה אלא ל"רב להושיע": וסיים ברכתו לא מהדרינן ליה (מ"ב שם ס"ק יט).

למדני חוקיך: מה שכתב השו"ע 'אם סיים ברכתו חוזר לראש התפילה, עי' משנה ברורה (שם ס"ק כ) בשם הפמ"ג שכתב

"ע' במשנה ברורה ס"ק י בשם הב"ח שהסכים דלכתחילה נכון להחמיר עד קדושה, אם לא שהמקום צר ודחוק, וכדי שלא ליתן לאנציו, וכן כתב בדרך החיים (דיני תפילת שמו"ע סעיף קא). אך בזמן שאומרים פיוטים בודאי יש להקל לחזור תכף כשמתחיל השליח ציבור שמונה עשרה. ועי' אשי ישראל (פ' כג ס' סד) דבשעת הדחק מספיק שימתין בכל התפילות כדי שיעור הליכת ד' אמות, לאחר שאמר עושה שלום (ע"פ מ"ב שם ומ"ב בהל' תחנון ס' קלא ס"ק י ועי' בב"ח מקורו של המ"ב וצ"ק).

הלבנה שוב לא ידאג שימות מאותו יום בחודש". [וע' בכף החיים ס' תכו ס"ק יב דהיינו ממייתה משונה] וכע"ז **החיד"א בעבודת הקודש במורה באצבע** או' קפ"ח, **וכף החיים להגר"ח פלאג'י זצ"ל** ס' לה ו' ג', **ובנוהג כצאן יוסף** דיני קידוש לבנה **מעשה בא' שפגע בו עכו"ם** ורצה להורגו וביקש שיניחנו לעשות מצוה קודם מותו והלבנה היתה בחידושה וקידשה בכוונה גדולה ונעשה לו נס כשדילג ג"פ כמנהג, נשאו הרוח וניצול ממנו, והביאו הבאר היטב שם.

חולה

ע"י **בכף החיים (להגר"ח פלאג'י סל"ה ס"ג)** דמ"מ חולה יתחזק ויתאמץ לזכות בברכה זו, שהרי היא סגולה נפלאה לאריכות ימים וכל טוב.

קידוש לבנה בבית

לכתחילה אין מקדשים הלבנה תחת גג (רמ"א ס' תכו סע' ד) בדיעבד: כתב **המ"ב** שבדיעבד אין זה לעיכובא (שם). ולכן אם אין אפשרות לצאת למרפסת שבביתו, יכול לקדש בביתו דרך חלון או פתח הפתוח נגד הלבנה.

קדושת בית הכנסת

לרגל המצב שבתי כנסיות ובתי מדרשות 'שוממים מבלי באי מועד'. הורו רבותינו שהוא זמן להתחזק לקבל לשמור על קדושת המקום, וכמו שמצינו במגיפה בזמן האחרונים שקבלו על עצמם לשמור בקדושת בית הכנסת ונעצר המגיפה.

וכבר בתחילת השנה התחיל לחזק אותנו בנושא **הג"ר יוסף פלמן זצ"ל**, במכתב המרטיט (ראה גליון עטרת תפארת **להגרמ"י שניידר שליט"א** פ' בשלח תש"פ).

קדושת בית המדרש ושימוש הפלאפונים בהם

ותיקנו **רבני עיר מודיעין עילית** (עיר"כ תשע"ט)

תקנת העיר שלא לשוחח בטלפון בבתי כנסיות ובבית המדרשות, שדבר זה מונע ביטול תורה מהשח עצמו ומסביבתו. (וכן תקנו במקומות אחרים).

מהמכשולות של מכשיר הפלאפון

שימוש בפלאפון בבהמ"ד הוא **מקור לרפיון** בהרבה דברים הצריכים חיוזק תמיד, כגון איסור שיחה בטלה בבהמ"ד (שו"ע ס' קנא ס' ב), **וכן איסור הפסק באמצע לימוד** וז"ל **שו"ע** (יו"ד ס' רמו ס' יז) "אין משיחין בבית המדרש אלא בדברי תורה, אפילו מי שמתעטש אין אומרים לו רפואה בבית המדרש, וקדושת בית המדרש חמורה מקדושת בית הכנסת". וכן נגזר הפרעה גדולה באיכות לימוד התורה.

וכן גורמת פגיעה בקדושת בית המדרש, וקדושת לימוד התורה:

לאחר הפיגוע בבניי התאומים בארה"ב, הייתה דרישה לסדר אבטחה בכל המקומות הציבוריים. **הגה"צ הרב מתתיהו סלומון שליט"א** שאל את **מנן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א** האם חובתם להעמיד שומר בבנין הישיבה? והשיב שמקום תורה אינו צריך שמירה. אך כשעמד לצאת קרא לו **הג"ר חיים** ושאל אותו: האם מדברים בפלאפונים בבית המדרש? אם כן – חייבים להביא שמירה! (ע' **קונטרס עבד כי ימלוד להגר"י ג'קובס שליט"א** לבאר כיצד הוא השימוש הנכון בפלאפון בדורנו (להשיג 025712292)).

לתרומות הערות והארות, 0533-163-916 נא להשאיר הודעה (מ. הרסקין מודיעין עילית)

ניתן לקבל הגליון במייל g089285647@gmail.com

ברכת מזל טוב

להג"ר אשר שמחה וגשל שליט"א

מודיעין עילית

לרגל הכנס בנו כמר **יצחק ניי** לעול התורה והמצוות.

יהא רעווא שיזכה לרוות רוב נחת דקדושה ממנו ומכל יוצאי חלציו, לתפארת בית אבותם זקניהם

לרפואת ר' חיים דוב בן מרים, ר' ראובן בן מינדל

הרב חזקיהו רפאל אפרים בן שרה לאה בתושח"י

לע"נ הג"ר אברהם ישעיהו זצ"ל

בן יבדלחט"א הרב צבי הבר שליט"א

לע"נ הג"ר יעקב קולדצקי זצ"ל

לע"נ הג"ר בנימין לובין זצ"ל

שאם כבר אמר "ברוך אתה ד' " חוזר לראש התפילה. אבל **השערי תשובה והחיי אדם** כתבו, דוקא אם סיים לגמרי, אבל אם נזכר לאחר "השם" יסיים למדני חוקיד" כדי שלא תהיה לבטלה, ואם כן הוא כאילו עומד עדיין באמצע הברכה וחוזר ל"אתה גבור".

לחזור לומר ד' שפתי תפתח: כשחוזר לראש התפילה כתב **המשנה ברורה** (שם ס"ק כא) דאין צריך לחזור ולומר ד' שפתי תפתח (שערי תשובה הריטב"א בתענית).

ואם סיים את התפילה וטעה בדבר שמחמתו עליו לחזור ולהתפלל שנית: דעת **הגר"מ פיינשטיין זצ"ל** (שו"ת **אגרות משה** ח"ה ס' כד אות ח') **והגר"ח קניבסקי שליט"א (אשי ישראל** בסוף הספר תשובה קסט) שצריך לחזור לומר ד' שפתי וגו' ", מאידך **השערי תשובה** (ס' תכב ס"ק ד) כתב שגם באופן זה אין צריך לחזור ולומר ד' שפתי וגו' ".
טעה ואמר 'טל ומטר' במקום שצריכים גשמים בימות החמה:

ע' **שו"ע** (ס' קיז סע' ב **ומ"ב** ס"ק **ובה"ל**), דאם לא היה עצירת גשמים ושאל מטר במדינתנו מפסח ועד עצרת, צריך מדינא לחזור ולהתפלל בתורת נדבה. [ואם טעה בארץ אחת שכולה הצריכים מטר, וטעה יחיד ושאל מטר בברכת השנים כתב השו"ע (שם) שחוזר ומתפלל בתורת נדבה, וכתב הרמ"א דאינו מחויב לחזור כלל]. **[טעה ואמר משיב הרוח במקום שצריכים גשמים בימות החמה:** אפילו הכי צריך לחזור לראש וכנ"ל].

לומר צ' פעמים רצופין מוריד הטל

יכול לומר צ' פעמים "מחיה מתים אתה רב להושיע מוריד הטל" ולאחר מכן אם מסתפק תולים שאמר כהוגן. (ראה **שו"ע** ס' קיד סע' ט ע"י **מ"ב** שם ס"ק מד).

וע' בס' **הליכות שלמה** (תפילה פ"ח ס' כו) בשם **הגרש"ז אויערבך זצ"ל**, אחר סוכות ראוי לעשות עצה זו וכן נהגו ותיקי ירושלים שזור צ' פעמים "מחיה מתים וכו' ומוריד הגשם" ביום שמיני עצרת בעת ההקפות [וכתב שם שלא לעשות עצה צ' פעמים אחר פסח ע' להלן].

צ' פעמים רצופים: ויש לעיין אם צריך לומר כל הצי' פעמים רצופין או אפשר לחלקן וע' **במשנה ברורה** ס' קיד ס"ק מב שביאר למה מהני רצופין "דאם הורגל לשונו כשאומר במפורין קל וחומר ברצופין", ועוד כתב בשם **השערי תשובה** שאם הרגיל עצמו מ"ה פעמים שהם כנגד חמשה עשר יום, משעברו אחר כך חמשה עשר יום חזקה שאמר כהוגן.

להרגיל עצמו לומר ותן ברכה: להרגיל עצמו לומר ותן ברכה צ' פעמים רצופין [או לבני חו"ל שלא אומרים מוריד הטל] וכן להרגיל עצמו להפסיק לומר מחיה מתים אתה רב להושיע מכלכל חיים בחסד הוא שנוי במחל, ע' **במשנה ברורה** ס"ק קיד ס"ק מד וי"א ע' **בשל"ה והא"ר** (ס"ק יד שהם מקור המשנה ברורה) שמועיל דוקא אם אומר תשעים פעמים את **ההזכרה הנכונה**, ולא כשהוא בשב ואל תעשה.

המרגיש בעצמו שרגיל לומר מוריד הטל או

ותן ברכה

המכיר בעצמו תוך ל' יום שכבר אינו שוכח לומר 'מוריד הגשם' ואחר כך אירע שנסתפק אם אמר 'מוריד הגשם' – **בכף החיים** (קיד ס"ק ב"ו) מובאת מחלוקת אחרונים בזה. **והעקרי דינים הכריע** דלא אזלין בתר חזקה אלא בסתם, אבל מי שאמוד בדעתו, הסברא נותנת דבשלו מודדין, והכל לפי מה שהוא אדם, דזיל בתר טעמא. והו"ד **בארחות חיים** (ספינקא, סימן קי"ד אות י'), **ובפתחי תשובה** (ס' ח). וע"ע **בשו"ת רב פעלים** (ח"ב או"ח ס' יז), ולמעשה כתב **הרב פעלים** כיון שיש ספק ברכות שב ואל תעשה עדיף, ואם אפשר יחזור ויתפלל בתפילת נדבה, ויתנה עליה. **והכף החיים** מביא מספר בית **עובד** שיקשיב לחזרת הש"ץ, ואם אינו בצבור, יתפלל תפילת נדבה ויתנה. ודעת **הגר"ש אלישיב זצ"ל (פניני תפילה** עמ' קנד) שהואיל ומסתבר שאמר כהוגן א"צ לחזור, דהיינו כל שאין **חזקה** שאמר שלא כדין א"צ לחזור [ואע"ג דאיתא בירושלמי תענית (פ"א ה"א ב ע"ב) שבחזקת שאמר כהרגלו, אלא הירושלמי איירי בסתמא ולא במי שידוע שאצלו זה שונה].

קידוש לבנה

סגולה להנצל מאויב ומכל רע באותו חודש

ע' אליה רבה ובאר **היטב** ס' תרב ס"ק ד "שמעתי שמי שקידש